

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

14 maja 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Adam Doliwa (przewodniczący)
SSN Piotr Telusiewicz (sprawozdawca)
SSN Kamil Zaradkiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 14 maja 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Banku w W. Oddział w Polsce
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 7 kwietnia 2022 r., VI ACa 160/21,
w sprawie z powództwa M. J. i A. J.
przeciwko Bank w W. Oddział w Polsce
o zapłatę, ewentualnie o zapłatę i ustalenie,

I. oddala skargę kasacyjną;

**II. zasądza od pozwanego na rzecz każdego z powodów kwotę
po 2700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) zwrotu kosztów
postępowania kasacyjnego.**

Piotr Telusiewicz

Adam Doliwa

Kamil Zaradkiewicz

UZASADNIENIE

M. J. i A. J., po dokonaniu modyfikacji powództwa, w ramach żądania głównego domagali się zasądzenia od Banku w W. Oddział w Polsce kwot po 38 711,75 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 30 marca 2018 r., a w ramach żądania ewentualnego domagali się zapłaty kwot po 94 544,58 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia następnego po dniu doręczenia pozwanemu pisma z 23 czerwca 2020 r., ewentualnie ustalenia, że umowa kredytu hipotecznego nr [...] jest nieważna.

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem częściowym z 12 listopada 2020 r. oddalił żądanie główne i ustalił, że umowa o kredyt hipoteczny nr [...] jest nieważna.

W ramach oceny prawnej Sąd Okręgowy wskazał, że powództwo główne o zapłatę podlegało oddaleniu, gdyż podstawa żądania zakładała możliwość dalszego funkcjonowania umowy pozbawionej klauzuli indeksacyjnej (przeliczeniowej). Założenie to jednak nie zostało przez Sąd zaakceptowane.

W ocenie Sądu Okręgowego umowa kredytu jest nieważna, ponieważ narusza granice swobody umów ze względu na określenie sposobu indeksacji kredytu. Przyczyną tej wadliwości był narzucony przez bank sposób ustalania wysokości kwoty podlegającej zwrotowi, a przez to również wysokości odsetek, tj. głównych świadczeń kredytobiorcy. Ustalenie ich wysokości wiązało się z koniecznością odwołania się do kursów walut ustalanych przez bank w tabeli kursów. Zasady ustalania tych kursów nie były w umowie określone. W rezultacie bankowi pozostawiono swobodne określenie kwoty podlegającej zwrotowi przez kredytobiorcę. Naruszenie istoty stosunku zobowiązaniowego skutkuje nieważnością czynności prawnej jako sprzecznej z ustawą na podstawie art. 58 § 1 k.c. Ponadto Sąd Okręgowy uznał, że następujące postanowienia mają charakter postanowień niedozwolonych:

- § 2 ust. 1 umowy w zakresie, w jakim przewiduje udzielenie kredytu indeksowanego; w zakresie, w jakim odwołuje się do kursów według Tabeli,
- § 7 ust. 4 Regulaminu w zakresie, w jakim przewiduje przeliczenie kwoty wykorzystanego kredytu na kwotę w walucie obcej; w zakresie, w jakim przewiduje zastosowanie kursu nie niższego niż kurs kupna zgodnie z Tabelą kursów obowiązującą w chwili wypłaty środków z kredytu do przeliczania wypłaconych

w złotych środków na kwotę we frankach szwajcarskich; w zakresie w jakim przewiduje zastosowanie kursu kupna do przeliczania wypłaconych środków do CHF;

- § 9 ust. 2 pkt 1 Regulaminu w zakresie, w jakim przewiduje, że wysokość kwoty podlegającej spłacie (w złotych) oraz raty spłaty obliczana jest jako równowartość kwoty ustalonej uprzednio we frankach szwajcarskich; w zakresie, w jakim przewiduje zastosowanie kursu sprzedaży zgodnie z Tabelą kursów obowiązującą w banku na koniec dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty spłaty kredytu do ustalenia wysokości kwoty podlegającej spłacie (w złotych) oraz raty spłaty; w jakim przewiduje, że wysokość zobowiązania oraz wysokość raty spłaty będzie ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w CHF - po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut.

Sąd Okręgowy przyjął, że zawierając umowę powodowie działali jako konsumenci oraz, że brak indywidualnego uzgodnienia spornych postanowień wynika z charakteru umowy - opartej o treść stosowanego przez bank wzorca umownego oraz regulaminu. Stwierdził, że klauzule dotyczące ustalania kursów walut określają główne świadczenia stron, co nie wyłącza jednak ich abuzywności, gdyż nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. W ocenie Sądu pierwszej instancji eliminacja postanowień niedozwolonych z umowy skutkuje jej nieważnością.

Wyrokiem z 7 kwietnia 2022 r., Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił apelacje obu stron i sprostował punkt drugi zaskarżonego wyroku.

Uzasadniając powyższe rozstrzygnięcie Sąd Apelacyjny uznał za prawidłowe i przyjął za podstawę orzeczenia w drugiej instancji ustalenia faktyczne przedstawione w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, dotyczące: treści umowy o kredyt hipoteczny wraz z Regulaminem, stanowiącym jej załącznik, wniosku o udzielenie kredytu, decyzji kredytowej, oświadczeń kredytobiorców złożonych w związku z zawarciem umowy.

Odnosząc się do apelacji powodów Sąd Apelacyjny wskazał, że z akt nie wynika, aby w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji powodowie byli pouczeni o skutkach ustalenia nieważności umowy. Sąd odwoławczy uzupełnił

postępowanie w tym zakresie, a mając na uwadze treść złożonego przez powodów oświadczenia w piśmie z 22 grudnia 2021 r. nie miał wątpliwości, że powodowie nie sanują niedozwolonych postanowień umownych.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego dotyczące abuzywności spornych postanowień umownych. Przyjął również, że po wyeliminowaniu tych postanowień umowa nie może zostać utrzymana w mocy, co skutkuje jej nieważnością.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wywiódł pozwany, zaskarżając ten wyrok w części oddalającej apelację pozwanego.

Skarga kasacyjna oparta została na zarzutach naruszenia przepisów prawa materialnego, tj. art. 385¹ § 1 i 2 k.c., art. 385² k.c., art. 4 ust. 2 oraz art. 6 ust. 1 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunkach w umowach konsumenckich (Dz.Urz.U.E.L 1993 Nr 95, s. 29, dalej: Dyrektywa 93/13), art. 69 ust. 3 ustawy - Prawo bankowe, art. 65 k.c., art. 358 § 2 k.c., art. 189 k.p.c.

Skarżący wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego kosztów postępowania za obie instancje, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie wyroku w zaskarżonej części oraz o przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania w tym zakresie. Ponadto skarżący wniósł o zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powodowie wnieśli o jej oddalenie oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kosztów postępowania według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego oraz opłat skarbowych od udzielonych pełnomocnictw.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlegała oddaleniu ze względu na niezasadność podniesionych w niej zarzutów.

Według utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego postanowienie umowy kredytowej pozostawiające bankowi pełną swobodę w kształtowaniu kursu waluty obcej jest klauzulą niedozwoloną w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., ponieważ kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Klauzula tego rodzaju umożliwia bowiem bankowi określenie w sposób arbitralny wysokości świadczenia kredytobiorcy, bez możliwości przewidzenia wysokości tego świadczenia przez kredytobiorcę w chwili zawarcia umowy. Abuzywność postanowień analogicznych do tych, które zostały zakwestionowane w rozpoznawanej sprawie, była wielokrotnie stwierdzana przez Sąd Najwyższy i obecnie nie budzi w orzecznictwie zasadniczych wątpliwości (m.in. wyroki SN: z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 334/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020 r. Nr 7-8, poz. 64; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17, OSP 2019, z. 12, poz. 115; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18; z 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 8 września 2016 r., II CSK 750/15; z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134).

Nie można przy tym podzielić stanowiska skarżącego o konieczności dokonywania odrębnej oceny postanowień dotyczących indeksacji zobowiązania kredytowego kursem waluty obcej (klauzul ryzyka walutowego) oraz klauzul dotyczących odesłania do stosowania ustalonych przez bank kursów walutowych (klauzul spreadowych). W orzecznictwie trafnie wskazuje się, że powyższe klauzule, składające się łącznie na przyjęty w umowach kredytowych mechanizm przeliczeniowy, są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczępienie jest zabiegiem sztucznym (m.in. wyroki SN: z 8 listopada 2023 r., II CSKP 2099/22; z 8 marca 2023 r., II CSKP 1095/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 910/22; z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18). Klauzula ryzyka walutowego nie może bowiem obowiązywać bez postanowienia określającego stosowany kurs waluty obcej, z kolei

klauzula spreadowa w braku odwołania w umowie do kursu waluty obcej pozbawiona jest znaczenia. Z tego względu obie klauzule wymagają łącznej oceny pod kątem przesłanek ich abuzywności, która w rozpoznawanej sprawie została dokonana przez Sąd Apelacyjny w sposób prawidłowy.

Wbrew treści zarzutów skargi kasacyjnej, podzielić należy również stanowisko Sądu Apelacyjnego o dopuszczalności oceny spornych klauzul pod kątem ich abuzywności, ponieważ - pomimo tego, że określają one główne świadczenia stron - nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Wymaganie, aby warunek umowny był wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, zawarte w art. 4 ust. 2 Dyrektywy 93/13, nie sprowadza się bowiem do językowego sformułowania danego postanowienia. Konieczne jest również, aby umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działania mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek, a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia kredytu, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne (m.in. wyroki TSUE: z 10 czerwca 2021 r., C-776/19-782/19 VB i inni przeciwko BNP Paribas Personal Finance SA oraz AV i in. przeciwko BNP Paribas Personal Finance SA, Procureur de la République; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai przeciwko ERSTE Bank Hungary Zrt.; z 20 września 2018 r., C-51/17 OTP Bank Nyrt. I OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. Przeciwko Teréz Ilyés i Emilowi Kissowi; z 20 września 2017 r., C-186/16, R. P. Andriciuc i in. przeciwko Banca Românească SA; z 30 kwietnia 2014 r., C 26-13, Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt; wyroki SN: z 25 lipca 2024 r., II CSKP 1424/22; z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22). Powyższy pogląd można uznać za utrwalony również w orzecznictwie Sądu Najwyższego (m.in. wyroki SN: z 16 października 2024 r., II CSKP 2422/22; z 25 lipca 2024 r., II CSKP 1424/22; z 25 lipca 2024 r., II CSKP 1703/22; z 9 lipca 2024 r., II CSKP 249/24; z 20 czerwca 2024 r., II CSKP 637/23; z 9 maja 2024 r., II CSKP 170/23). Natomiast stwierdzenie, że pozwany nie przedstawił powodom określonych informacji dotyczących ryzyka wiążącego się z zawarciem umowy należy do sfery ustaleń

faktycznych, które na podstawie art. 398³ § 3 k.p.c. pozostają poza zakresem kontroli kasacyjnej i nie mogą być podstawą skutecznego zarzutu rozpoznawanej skargi.

Rozważając zarzuty dotyczące skutków uznania spornych postanowień umowy za niedozwolone, odwołać się należy do uchwały składu całej Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22 (OSNC 2024, nr 12, poz. 118). Powyższa uchwała ma moc zasady prawnej, wiążącej Sąd Najwyższy również w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę (art. 87 § 1 u.SN). Ewentualne odstępianie od niej wymagałoby ponownego rozstrzygnięcia w drodze uchwały składu całej Izby Cywilnej, przy czym nie ma przesłanek do wystąpienia o podjęcie takiego rozstrzygnięcia. Motywy cytowanej uchwały, wyrażone w jej uzasadnieniu, należy uznać za aktualne.

Według pkt 1 powołanej uchwały w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. Z kolei w myśl pkt 2 – w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Za niezasadne należy tym samym uznać zarzuty skargi kasacyjnej dotyczące możliwości utrzymania spornej umowy w mocy jako kredytu złotowego, albo też kredytu waloryzowanego kursem CHF ustalonym w sposób inny niż w umowie.

Niezależnie od powyższego, należy podkreślić, że w orzecznictwie wielokrotnie wyjaśniana była kwestia zastąpienia abuzywnych klauzul przeliczeniowych kursem waluty określonym na podstawie innych kryteriów. W szczególności za niedopuszczalne uznano zastąpienie kursu wskazanego w klauzuli abuzywnej kursem średnim NBP w oparciu o treść art. 358 § 2 k.c. (m.in. wyroki SN: z 9 lipca 2024 r., II CSKP 249/24; 7 maja 2024 r., II CSKP 892/23; 27 marca 2024 r., II CSKP 1258/22; 31 marca 2023 r., II CSKP 775/22; 24 stycznia 2023 r., II CSKP 303/22).

W orzecznictwie nie budzi także wątpliwości dopuszczalność stosowania powództwa z art. 189 k.p.c. w celu ustalenia nieważności kredytu frankowego (m.in. wyroki SN: z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22; z 18 maja 2022 r., II CSKP 1030/22; z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22). Na akceptację zasługują w tym zakresie wywody uzasadnienia zaskarżonego wyroku. Sąd Apelacyjny trafnie wskazał, że interes prawny w uzyskaniu orzeczenia ustalającego nieważność umowy służyć będzie wyjaśnieniu sytuacji powodów w relacji z pozwanym bankiem, a tym samym umożliwi dokonanie wzajemnych rozliczeń.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1 i 3 k.p.c., 108 § 1 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 7, § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Piotr Telusiewicz

Adam Doliwa

Kamil Zaradkiewicz

[SOP]